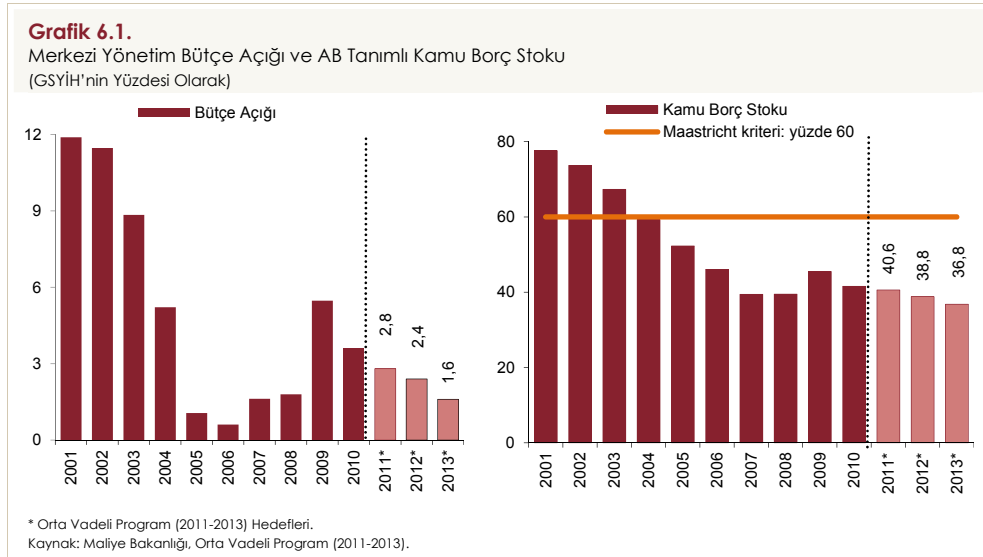

6. Kamu Maliyesi

2010 yılında iktisadi faaliyetin öngörülenden daha hızlı toparlanması ve faiz giderlerinde ortaya çıkan düşüşler kamu maliyesi dengelerini olumlu yönde etkilemiştir (Grafik 6.1). 2011 yılının ilk çeyreği itibarıyla da bütçe performansındaki iyileşmenin devam ettiği gözlenmektedir. Bu dönemde iç talep canlılığına bağlı olarak artan vergi gelirleri ve faiz harcamalarındaki gerileme bütçe performansındaki iyileşmenin temel kaynağını oluştururken, faiz dışı harcamaların artış hızının görece olarak yavaşlaması da kamu maliyesi dengelerine olumlu katkıda bulunmuştur.

2011-2013 dönemini kapsayan OVP'de kamu maliyesine ilişkin olarak belirlenen hedefler, kamu harcamalarının GSYİH'ye oranının kademeli olarak azaltılacağına işaret etmektedir. Bu bağlamda, Rapor'un son bölümünde yer alan orta vadeli tahminler oluşturulurken, maliye politikasının kademeli olarak sıkılaştırılacağı ve kamu harcamalarının iç talebe yaptığı katkının tedrici olarak azalacağı bir çerçeve esas alınmıştır. Dolayısıyla, enflasyon üzerinde orta vadede kamu kesiminden kaynaklı belirgin bir baskı oluşmayacağı öngörülmektedir. Bununla birlikte, mali disiplinin kalıcılığının sağlanması ve Türkiye'nin diğer yükselen piyasa ekonomilerinden olumlu yönde ayrılmaya devam edebilmesi açısından mali çerçevenin OVP'de öngörülen kurumsal ve yapısal iyileştirmelerle güçlendirilmesinin kritik önem taşıdığı vurgulanmalıdır.

6.1. Bütçe Gelişmeleri

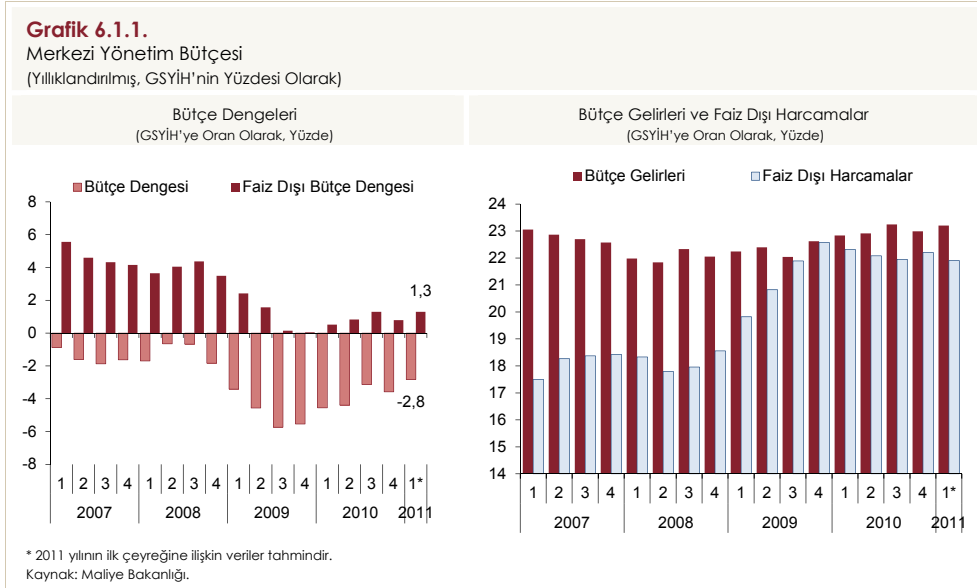
Merkezi yönetim bütçesi 2011 yılının ilk çeyreğinde 4,1 milyar TL açık verirken, faiz dışı dengede meydana gelen fazla 9,8 milyar TL olmuştur (Tablo 6.1.1). 2011 yılının ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre bütçe performansında görülen iyileşmede ekonomik canlanmaya paralel olarak vergi gelirlerinin artması ve faiz giderlerindeki azalma etkili olmuştur. Buna ilaveten, faiz dışı harcamalardaki artış hızının görece yavaşlaması da bütçe açığındaki azalmaya olumlu yönde katkıda bulunmuştur.

Tablo 6.1.1.
Merkezi Yönetim Bütçe Büyüklükleri
(Milyar TL)

	Ocak-Mart 2010	Ocak-Mart 2011	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme / Bütçe Hedefi (Yüzde)
Merkezi Yönetim Bütçe Giderleri	68,4	72,9	6,6	23,3
Faiz Giderleri	15,0	14,0	-6,9	29,4
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	53,4	58,9	10,3	22,2
Merkezi Yönetim Bütçe Gelirleri	57,0	68,7	20,5	24,6
I. Vergi Gelirleri	47,9	57,5	19,9	24,7
II. Vergi Dışı Gelirler	6,8	8,7	27,7	22,1
Bütçe Dengesi	-11,3	-4,1	-	-
Faiz Dışı Denge	3,7	9,8	-	70,5

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2010 yılının ilk çeyreğinden itibaren iyileşme eğilimi gösteren merkezi yönetim bütçe dengesi ve faiz dışı bütçe dengesinin GSYİH'ye oranları, yılın dördüncü çeyreğinde faiz dışı harcamalarda ortaya çıkan hızlı artış sonucunda bir miktar bozulmuştur. Ancak, bütçe performansında 2011 yılının ilk çeyreğinde yaşanan olumlu gelişmelerin etkisiyle her iki oranda da iyileşme gözlenmiştir (Grafik 6.1.1). Merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYİH'ye oranında, vergi gelirlerindeki yüksek performansa bağlı olarak 2009 yılının son çeyreğinden itibaren istikrarlı bir şekilde süren artış eğiliminin, 2010 yılının son çeyreğindeki duraksama hariç, 2011 yılının ilk çeyreği itibarıyla da devam ettiği gözlenmektedir. Diğer taraftan, merkezi yönetim faiz dışı harcamalarının GSYİH'ye oranı ise, 2010 yılının ilk üç çeyreğinde sınırlı bir düşüş eğilimi göstermekle birlikte, yılın son çeyreğinde artmış, 2011 yılının ilk çeyreğinde de yeniden azalma eğilimine girmiştir (Grafik 6.1.1).

Merkezi yönetim faiz dışı bütçe giderleri 2011 yılının ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 10,3 oranında sınırlı bir artış göstermiştir. Faiz dışı harcamalarda görülen artışın sınırlı düzeyde kalmasında faiz dışı harcamalar içinde en önemli paya sahip olan cari transferlerde meydana gelen yüzde 6,6 oranındaki sınırlı artışın etkili olduğu gözlenmektedir. Diğer yandan, faiz dışı harcamalar içindeki bir diğer ana harcama unsuru olan personel giderleri yüzde 15,7 oranında artmıştır. Sermaye giderlerinde gözlenen yüzde 48,2 düzeyindeki hızlı artış ise, 2011 yılının ilk çeyreğinde kamu yatırımlarının GSYİH büyümesine olumlu yönde katkı yaptığını işaret etmektedir (Tablo 6.1.2).

Tablo 6.1.2.
Merkezi Yönetim Faiz Dışı Harcamaları
(Milyar TL)

	Ocak-Mart 2010	Ocak-Mart 2011	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
Faiz Hariç Bütçe Giderleri	53,4	58,9	10,3	22,2
1. Personel Giderleri	16,2	18,8	15,7	26,0
2. SGK Devlet Primi Giderleri	2,8	3,3	20,1	26,0
3. Mal ve Hizmet Alım Giderleri	4,2	4,8	13,6	15,9
a) Savunma-Güvenlik	1,1	1,2	15,6	12,2
b) Sağlık Giderleri	1,1	1,1	-2,8	22,1
4. Cari Transferler	27,7	29,6	6,6	25,5
a) Görev Zararları	1,0	0,4	-61,6	7,4
b) Sağlık, Emeklilik ve Sosyal Y.G.	14,8	15,7	6,4	25,2
c) Tarımsal Destekleme Ödemeleri	3,2	2,8	-11,3	46,8
d) Gelirden Ayrılan Paylar	6,6	7,6	15,0	26,4
5. Sermaye Giderleri	1,0	1,5	48,2	6,9
6. Sermaye Transferleri	0,3	0,3	-5,6	6,2

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2011 yılının ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre merkezi yönetim genel bütçe gelirleri yüzde 20,9 oranında artmıştır. Söz konusu

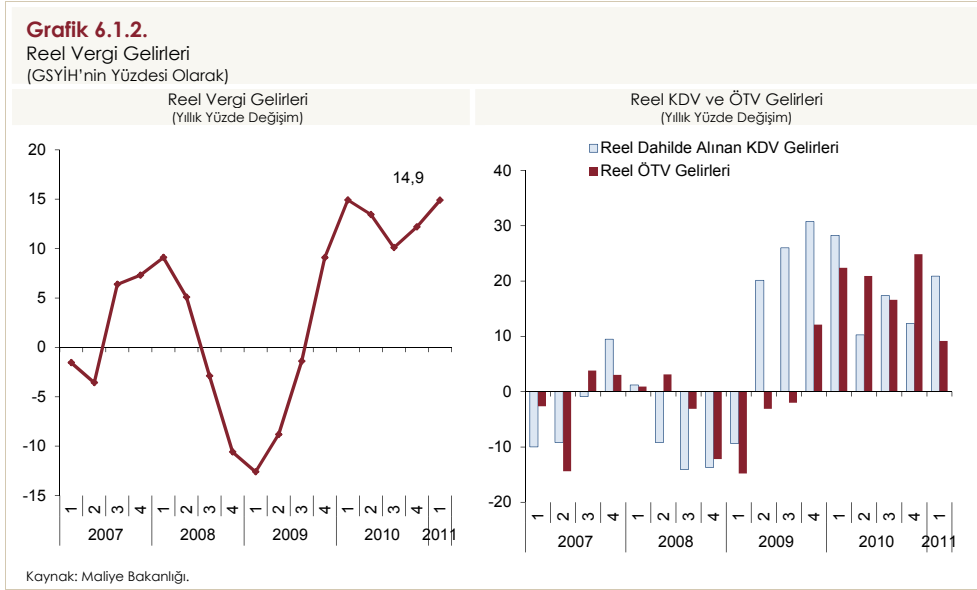
dönemde vergi gelirleri yüzde 19,9 oranında yükselirken, vergi dışı gelirler sermaye gelirlerinde gözlenen yüksek artışa bağlı olarak yüzde 27,7 oranında artmıştır (Tablo 6.1.3). Özellikle ithalde ve dahilde alınan katma değer vergisi gibi tüketime dayalı vergilerde görülen yüksek oranlı artışlar tüketim talebinin güçlü olduğuna işaret etmektedir. Buna ilaveten, kurumlar vergisi geçici vergi ödemelerinin oldukça yüksek düzeyde gerçekleşmesi de vergi gelirlerindeki hızlı artışa katkıda bulunmuştur. Özel tüketim vergisindeki artış oranının görece sınırlı düzeyde kalmasında ise, tütün mamulleri üzerinden alınan ÖTV tahsilatındaki olumsuz performans ile petrol ve doğalgaz ürünlerinden alınan ÖTV'deki sınırlı artışlar etkili olmuştur.

Tablo 6.1.3.
Merkezi Yönetim Genel Bütçe Gelirleri
(Milyar TL)

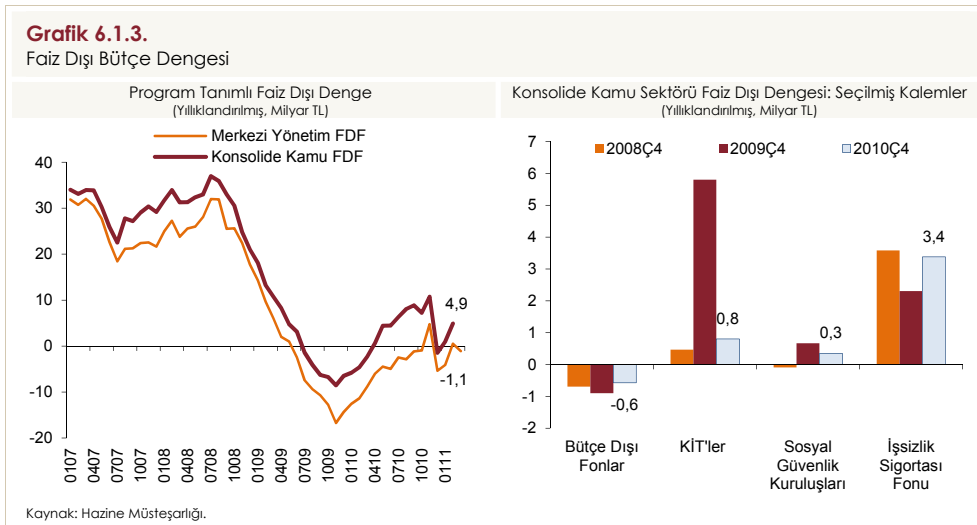
	Ocak-Mart 2010	Ocak-Mart 2011	Artış Oranı (Yüzde)	Gerçekleşme/ Bütçe Hedefi (Yüzde)
Genel Bütçe Gelirleri	54,7	66,2	20,9	24,4
I-Vergi Gelirleri	47,9	57,5	19,9	24,7
Gelir Vergisi	9,6	10,4	8,6	22,0
Kurumlar Vergisi	4,6	6,6	41,7	28,3
Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	5,8	7,3	26,3	27,4
Özel Tüketim Vergisi	11,7	13,3	14,0	21,8
İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	7,7	10,3	34,1	25,1
II-Vergi Dışı Gelirler	6,8	8,7	27,7	22,1
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	1,7	2,6	57,1	36,0
Faizler, Paylar ve Cezalar	4,6	4,3	-6,8	20,6
Sermaye Gelirleri	0,1	1,3	-	13,0

Kaynak: Maliye Bakanlığı.

2008 yılının üçüncü çeyreğinden itibaren daralmaya başlayan reel vergi gelirleri, özel tüketim talebindeki canlanmayla birlikte 2009 yılının dördüncü çeyreğinden bu yana belirgin bir artış eğilimine girmiştir. 2010 yılının ilk çeyreğinde yüksek oranda gerçekleşen reel vergi gelirlerinin yıllık artış oranı, sonraki iki çeyrek boyunca baz etkisinin zayıflamasıyla birlikte bir miktar düşmüş, ancak 2010 yılının son çeyreğinden itibaren tekrar yükselme eğilimine girmiştir (Grafik 6.1.2). 2011 yılının ilk çeyreğinde geçen yılın aynı dönemine göre reel vergi gelirleri artış oranı yüzde 14,9 olarak gerçekleşmiştir. Vergi gelirleri içinde önemli bir paya sahip olan ÖTV ve dahilde alınan KDV tahsilatı, önceki yılın aynı dönemine göre reel olarak sırasıyla yüzde 9,2 ve yüzde 20,9 oranında yükselmiştir (Grafik 6.1.2).

Program tanımlı konsolide kamu sektörü ve merkezi yönetim faiz dışı dengesinde 2009 yılının son çeyreğinden itibaren başlayan iyileşme eğilimi 2010 yılının ilk üç çeyreği itibarıyla devam etmiş, ancak 2010 yılının son çeyreğinde merkezi yönetim faiz dışı dengesinde faiz dışı harcamalardaki hızlı artıştan dolayı belirgin bir bozulma gözlenmiştir. 2011 yılının ilk çeyreğinde ise bütçe performansında gözlenen olumlu gelişmeyle birlikte program tanımlı faiz dışı denge yeniden iyileşme eğilimine girmiştir (Grafik 6.1.3). Öte yandan, 2010 yılının dördüncü çeyreğinde önceki yılın aynı dönemine göre bütçe dışı fonların ve İşsizlik Sigortası Fonu'nun faiz dışı dengesinde iyileşme olduğu, Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT)'nin ve sosyal güvenlik kuruluşlarının faiz dışı dengesinde ise bozulma olduğu gözlenmektedir (Grafik 6.1.3).

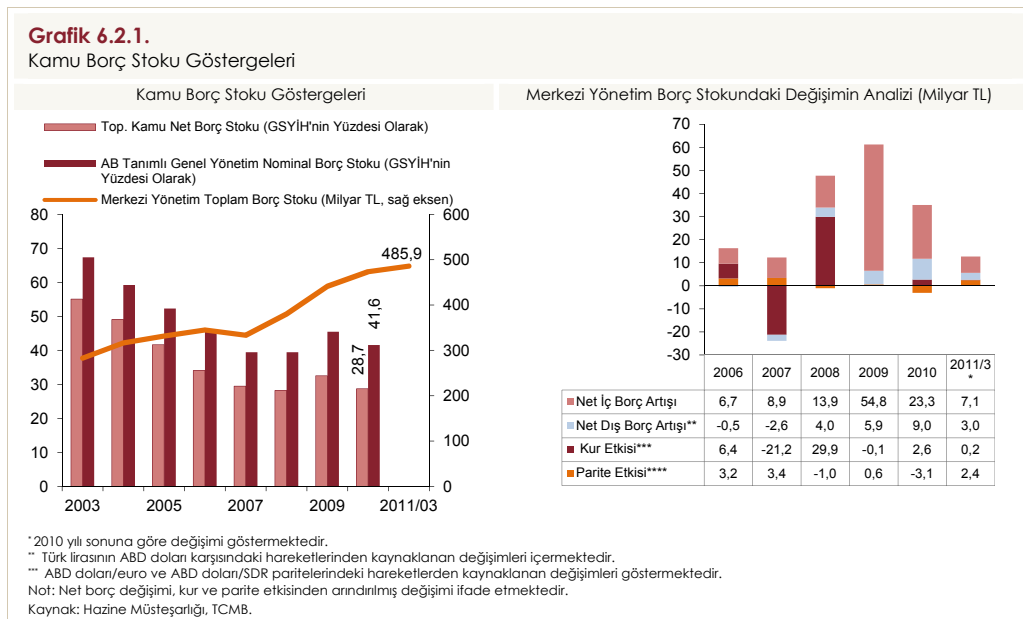

6.2. Kamu Borç Stokundaki Gelişmeler

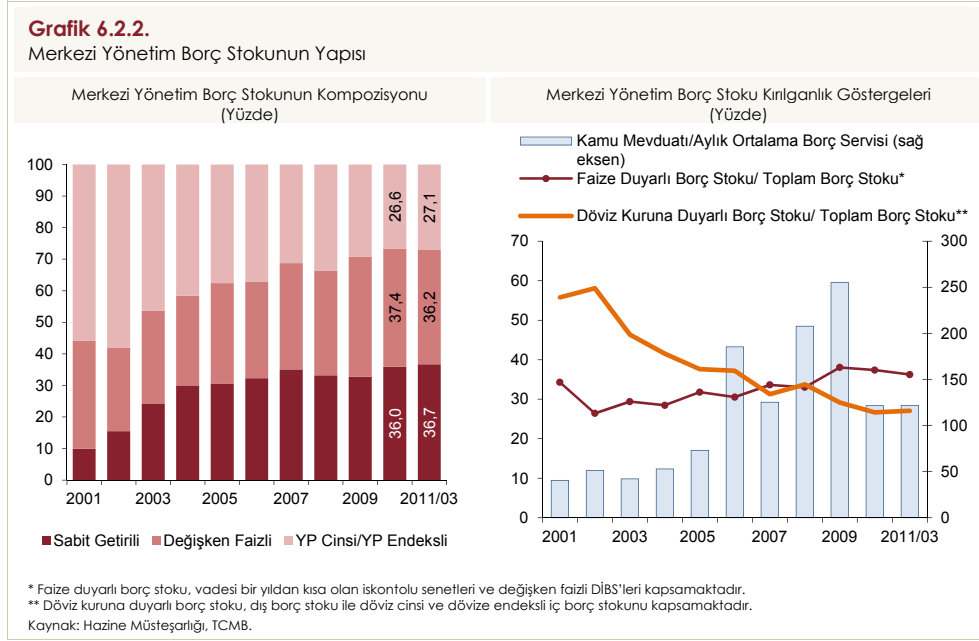
2010 yılında uygulanan basiretli para politikası ile uyumlu maliye ve borç yönetimi politikaları ve 2009 yılının son çeyreğinden itibaren iktisadi faaliyetin öngörülenden daha hızlı toparlanması, kamu maliyesi dengelerini ve dolayısıyla kamu borç stoku göstergelerini iyileştirici yönde etkilemiştir. 2010 yılında kamu borç oranları azalmış, borçlanmanın reel maliyeti önemli oranda düşmüş, borç stokunun ortalama vadesi uzamış, borç stoku içinde faiz ve döviz kuruna duyarlı borç senetlerinin payı azalmış ve iç borç çevirme oranı gerilemiştir. Bu olumlu görünümün 2011 yılının ilk üç ayı itibarıyla da devam ettiği gözlenmektedir.

2011 yılının Mart ayı sonunda, merkezi yönetim borç stoku, 2010 yılı sonuna göre yüzde 2,6 oranında artarak 485,9 milyar TL düzeyinde gerçekleşmiştir. Söz konusu değişimin alt bileşenleri incelendiğinde, net iç ve dış borç değişimlerinin sırasıyla 7,1 ve 3,0 milyar TL artırıcı yönde etkisi olduğu görülmektedir. Diğer yandan, ABD dolarının euro karşısında değer kaybetmesi nedeniyle, parite değişimi merkezi yönetim borç stokunu 2,4 milyar TL artırmıştır (Grafik 6.2.1).

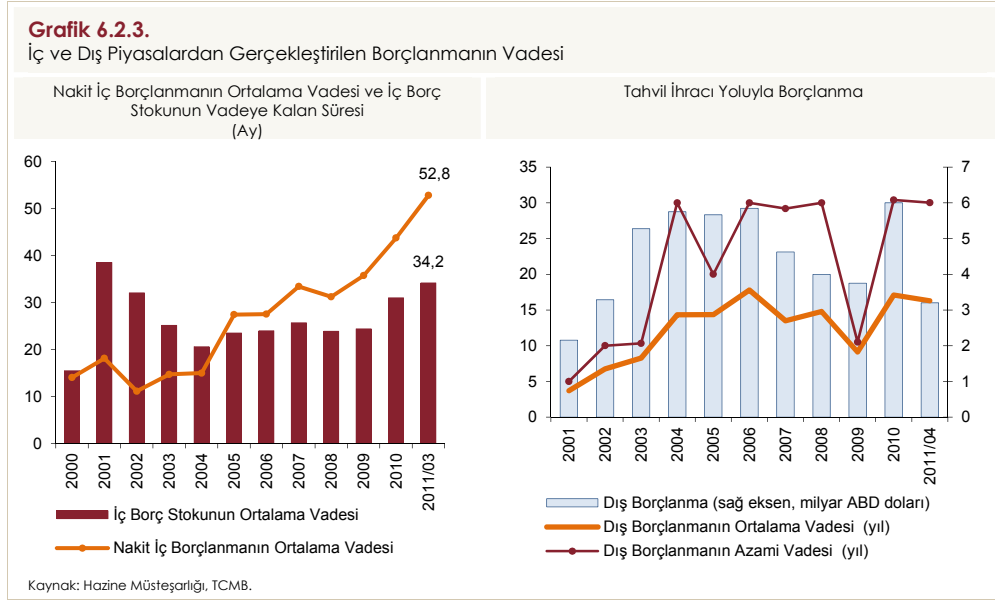
2009 yılında kamunun sergilediği düşük faiz dışı fazla performansı ve iktisadi faaliyetteki daralmanın sonucunda artış gösteren borç oranları, söz konusu gelişmelerin tersine dönmesiyle 2010 yılında azalmıştır. Toplam kamu net borç stokunun GSYİH'ye oranı 2009 yılı sonuna göre 3,8 puan düşerek yüzde 28,7'ye, AB tanımlı genel yönetim nominal borç stokunun GSYİH'ye oranı ise 3,9 puan düşerek yüzde 41,6'ya gerilemiştir (Grafik 6.2.1).

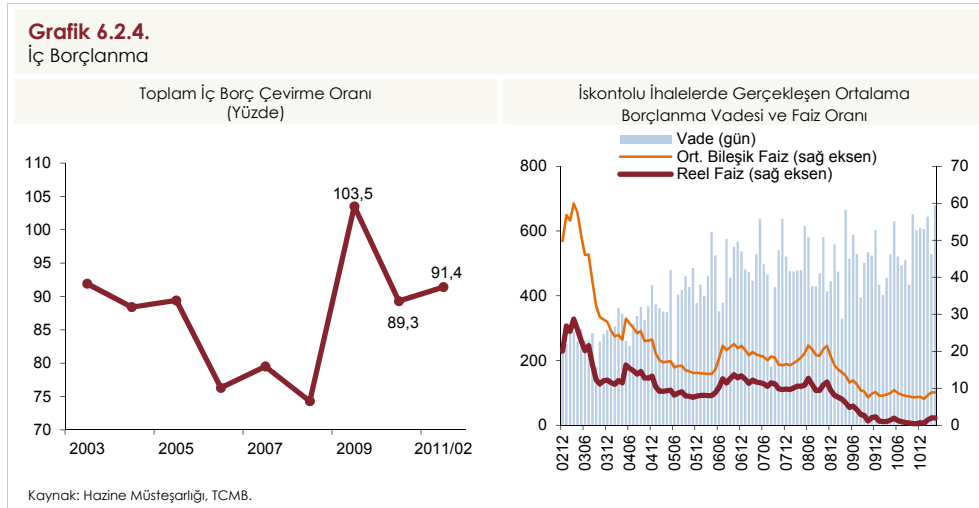
2011 yılı Hazine finansman programı, geçmiş yıllarda olduğu gibi, Hazine borç stokunun likidite, faiz oranı ve döviz kuruna olan hassasiyetini azaltmaya yönelik bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Bu bağlamda, sabit getirili borç sentlerinin toplam borç stoku içindeki payı 2011 yılı Mart ayı itibarıyla artmaya devam etmektedir (Grafik 6.2.2).

Likidite riskinin azaltılması yönünde uygulanan stratejinin, 2011 yılında da devam ettiği gözlenmektedir. Kamu mevduatının aylık ortalama borç servisini karşılama oranı, ilk üç ay itibarıyla yüzde 121,8 düzeyindedir (Grafik 6.2.2). Nakit iç borçlanmanın ortalama vadesinin 2010 yılı ortalamasına göre belirgin olarak artmasıyla birlikte, toplam iç borç stokunun vadeye kalan süresi 2011 yılı Mart ayı itibarıyla 34,2 aya çıkmıştır (Grafik 6.2.3). Ayrıca, 2011 yılının ilk dört ayında tahvil ihracı yoluyla 3,2 milyar ABD doları tutarında uzun vadeli dış borçlanma gerçekleştirilmiş, söz konusu borçlanmanın ortalama vadesi 2010 yılına göre bir miktar azalarak 16,3 yıl olmuştur (Grafik 6.2.3).

2009 yılının başından itibaren hızlı bir düşüş eğiliminde olan iskontolu Hazine bonusu ihalelerinde gerçekleşen aylık ağırlıklı ortalama reel faizin, 2011 yılı Şubat, Mart ve Nisan aylarında bir miktar artış göstermekle birlikte, halen düşük seviyelerde olduğu görülmektedir (Grafik 6.2.4). İç borçlanmanın ortalama vadesindeki belirgin artış ve maliyetinin düşük olması, kamu borcunun sürdürülebilirliğine ilişkin olumlu görünümü kuvvetlendirmektedir.

İç borç çevirme oranı 2011 yılının ilk iki ayı itibarıyla yüzde 91,4 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 6.2.4). Ancak Hazine Müsteşarlığı'nın Nisan-Haziran 2011 dönemi için açıklamış olduğu iç borçlanma stratejisine göre, bu oranın yılın ilk altı ayında yüzde 85,7'ye gerileyeceği öngörülmektedir.